

Ба 76 165

Родзевіч Л.

БЕЛАРУСЬ .

Ба 76 165

Л. Родзевіч.

БЕЛАРУСЬ

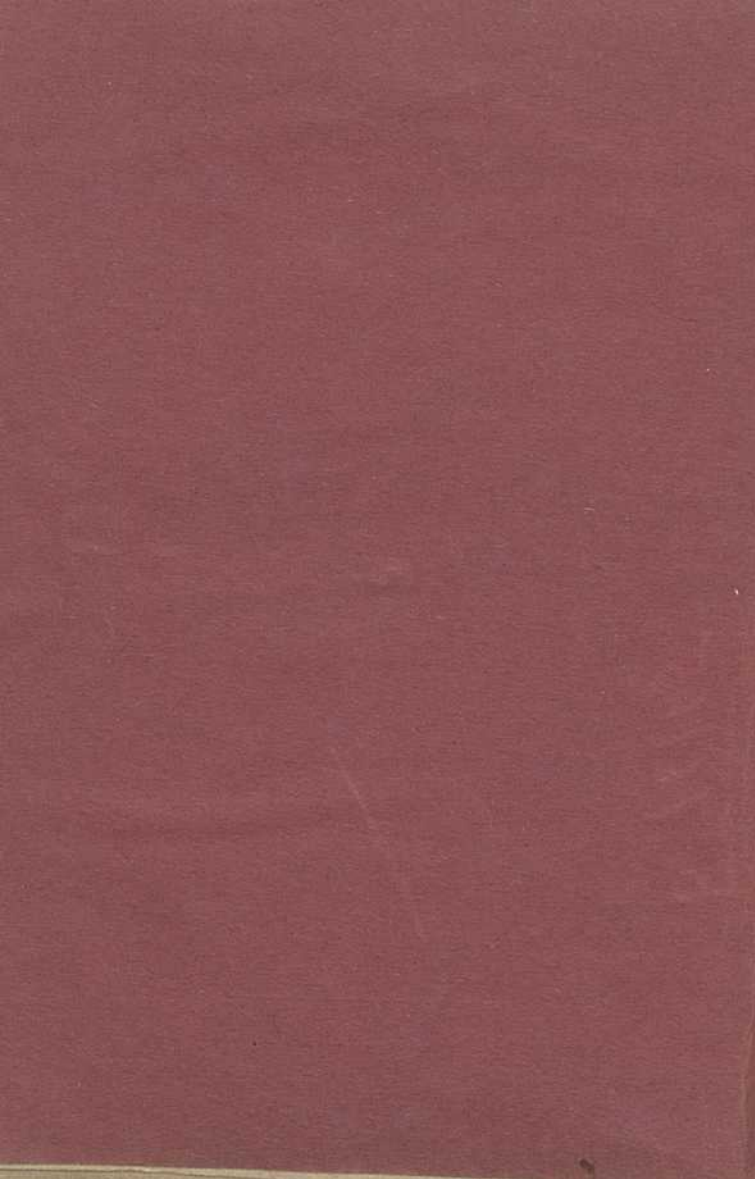
Б 76165

ВІЛЬНЯ ————— 1922 г.

Друкарня „ДРУК“, Субач. 2.

Бел. 1994

Л. Родзевіч.

БЕЛАРУСЬ

ВІЛЬНЯ ————— 1922 г.

Друкарня „ДРУК“, Субач. 2.

25. 04. 2009

Посвячаю маей Матулі.

I

У гразь утоптана ляжыш.
 Зыходзіш кроўю з сьвежых ран.
 Няволі неўразумелай крыж
 І непрагляднасьці туман —
 Крыніцы страшных мук Тваіх,
 Мук затаённых і нямых.

І так між вечнай цемнаты
 Ты ад праступнай нематы
 Гнібееш на шляху разбойным.
 А цені талакою збрыйнай
 Згушчаюць цемру безадказна
 І гонюць табалой працяжнай
 У небыцьцё нявінных, закаваных
 Дзяцей Тваіх, па Тваіх ранах.

І топчуць матчынае цела
 Яны, сіроты, ацямнелыя...

Крыкні жа голасам мільёнаў!
 Хай здрыганецца ноч ад стогнаў,
 Ад вечаў, кузьняў пойдучь рэхі!
 Хай схамянуцца Твае дзеці,
 І асьвяцяць сьлязьмі уцехі
 Тваё зьневажанае цела.
 Хай згінем мы і ўсё на сьвеце,
 Толькі дай голас мая Русь Бела!

II

Няўжо я шчасьце калі сустрачаў,
Няўжо яго ў будучыне бачу,
Што без развагі сьлёзам фолгу даў
І ўсё клянуп жыцьцёву няўдачу.
Не, я знаю, што шчасьця няма.
Хоць шукаць яго будзем да сьмерці...
Ахутаюць зямлю холад і цьма...
Але дух Беларусі, паверця,
Будзе жыць,
Сонцам быць!
Бо было халадней і цямней,
Як гібеў ён вякі між людзей.

Ш

Беларуская казка.

Я быў яшчэ падшпаркам, а ўжо тады мне гэту казку баеў такі, як я цяпер, бел-бялюсенькі, як перасьпеўшая ніва, дзядок.

О, гэта казка векапомная!

За даламі, за гарамі, аж за морам-акі-янам, была сабе старонка-край.

А сказ свой старонка тая пачынае вась з якога часу. Калі ўзгнеўлены Бог прыказаў Арханелу сагнаць з неба анелаў-зраднікаў, хаўруснікаў злога, калі паслухмяны Арханел прозьбай-пагрозай пачаў ачышчаць абшары пакояў Бога і калі адзін з злыдняў зачашіў сваім савіным габдзюром нягрэшнае цела Арханела, то тады капнула нявінная кроў жыхара неба, капнула, папала на зямлю і лягла на зямлі крывавай пламяй.

І вась гэта пламя ёсьць тая беспатольная старонка, і з гэтага часу яна пачынае сваё жыцьцё-стогн.

Паплылі тады па старонцы рэкі сьлёва, пасеўнае поле, ураджайны грунт стаў багата фарбавацца крывёй, бязьвіннай, людзкой, братэрскай крывёй; сялібы, вёскі, гарады дымам узыняліся і засланілі сонейка.

А ненаедная, прагавітая крыўда века-вечна гнала ворагаў жывадзёраў, а вораг...
— Ох!.. Але чаго я замаўчаў?! Гэта толькі казка, толькі казка.

І вось моладзь адважная, юнакі-асілкі, старцы-думавьнікі ўсталі як адзін, песьняй спаяліся ў загартаваную, адналітую, адважную моц, узьнялі свае белыя, чыстыя, як сумленьне малалетак, вопраткі з чырвонымі ад нявіннай крыві пасамі-шляхамі, узьнялі ўвыш на павеў ветру, на паказ сонцу, на пагібель ліхадзеям.

І так пад сьцягамі пашлі...

Схамянуліся, захацелі, змаглі!

Вораг кінуўся на ўпёк-бег. Дык барджэй на коні гарачых, быстрых, як птахі, і хутчэй у пагоню, паслаць пагоню!

Ускочылі на сёдлы і памчалі стралой. Пагоня даgone, даканае і адаб'е ім ахвоту памыкацца, пакарае па заслугах і верніцца са славай і здабычай...

— О, супакойся, ня радуўся, сэрца, ня грымі прароча голас, бо гэта толькі казка, толькі казка...

І вось асталіся жыхары без сваіх абаронцаў-збаўцоў.

А бяда, ня ў лесе жыцьцё маё, а між людзьмі гадуецца, сябруе.

А ліхадзеі на зямлі рэдка сеюцца, але туста ўраджайна ўзрастаюць, і дзіўна, як іх зямелька носіць, бо нават гадзіна ядавітая, укусіўшы, гіне ад іх крыві.

Дык зноў зьнядужэлюю старонку агарнулі, запалонілі, пазганялі ў цёмныя астрыгі ўдоў, сірот, калек, замучаных, схварэлых і паставілі вартаваць бяду - бедачку, большалючую, гора-горкае.

І моляць, чакаюць людцы пагоні.

Страшнай помсты жадае іх сэрца, сьвету—іх душа, лекаў—іх раны, хлеба—іх цела.

А пагоні як няма, дык няма.

Дні, вякі панырнулі ў вечнасьці...

Ажно, ўрэшце, там, дзе сходзіцца зямля з небам...

Пагонь! Пагонь!

Здрыгануўся, уціхамірыўся, прытаіўся вораг.

А дрэвы, вітаючы радасна, зашумацелі, заківаліся; рэкі весела зціскрыліся, а неба яшчэ раз узбагацела ўсьмешкай сонца—бога.

А вораг-крыўдзіцель патапырыўся аружжам, прызапасіў моц - магучую, зашыпеў, як гад падкалодны.

І вось пагонь тут, тут..

Гура, пагонь! Бі! Ратуй! Вызваляй! Гура!

Але дзіва: пагонь ідзе вольным крокам і мае выгляд, быццам сейбіт вясной у полі, быццам сьвяты, згледзіўшы Божы цуд, быццам мудрэц, адкрыўшы праўду сьветлую, вялікую.

І замест грознага покліча, кажа да ворагоў гэткія словы-гімн:

О, людцы! Мы да вас ідзём
 З міром і дабром.
 Было-сплыло жыцьцё-быцьцё.
 Крыўды болей быць ня будзе.
 Мы ўсе людзі!
 Мы ўсе брацця!
 Дык раскроем-жа абняцці
 І палюбім усіх, усе
 Так, як любіць Бог.
 Сьвет, сьвет ідзе,
 Волю вядзе
 Па нашых сьлядох!

Але вораг-кравапійца не сказаў „ама!“
 А размахнуўся важкім, сьмертаносным аружжам ды зноў пачаў ліць кроў, бязьвінную, людзкую, братэрскую кроў...

— Ах, выбачайце! Я забыўся, што гэта казка... Вось як у казцы:

„... І палюбім усіх, як любіць Бог!“
 І вораг-зьвер стаў сябрам, чалавекам;

раскрыў братэрекiя абiяццi, заплакаў
сьлязьмi анела.

Г была вялiкая радасьць на зямлi i на
небе...

Г я там быў, кроў, пот свой лiў...

— Выбачайце...

Дзед заплакаў. недакончыўшы.

IV

Р о с п а ч.

О, беспатольная, бел-чыстая,
 з ліхадзеямі нерашучая —
 аб Табе да зямелькі камяністае
 прыпадаю ад болі пякучае.
 Б'юся як рыба аб лёд —
 кроў, сьлёзы: пот...
 То-ж адабралі, глумяць Жалейку.
 Крывавым штыхом распаловілі
 безабаронную, прапоўную Сямейку.
 З падваротні сытым назласловілі
 пра гора ціхае, жабрачае;
 пра хараство юначае;
 пра заімшэную Вялікую Руіну.
 А кругом каркаюць, што не ўваскросшы
 згінеш,
 што мову матчыну
 ў забыцьцё кінеш.
 А кругом дужыя, ляскаючы клыкамі,
 рвуць сквапна цела кускамі:—
 Няміга, Люблін і Рыга —
 калі скрыша іх вясны нашай крыга!

Ах, ясі Ты праклёныя кусочкі.
 Нахадзілася з сваей хаты ў прочкі.
 Настаялася ў пераможцаў пры парозе. ✓

Намадзелася нявіннай у вастрозе.
 Начулася гідкіх нагавораў.
 Пакалечыла душу аб нораў
 прагавітых прыблуд-ліхадзеяў.
 Спахмурнела ад грозных падзеяў.

Як балюча цягучая ноч распачы, гора.
 Бы ліпкае павуценьне аплутала змора.
 Рабскі жах, нявера душы набалелай
 точаць корань Руні і цежараць думу.
 Па Краіне працы і задзерванелай
 значан сьлед крывавай ўладарнага Глуму.
 Славу здратавалі!

Замест неба—клетка каваная з сталі.
 А замест сьвітання—зарава пажараў...

Ах, годзі жа, годзі ахвяроў!
 Ах, раніца-краля і вечар-багач
 усьцішця жальбу, стогн і плач
 дзіцяці ад глебы, плач сіраціны —
 бяз Імяні, Долі, Айчыны.

— — — — —
 У немач кінула адвечная пакора.
 Ня ўтопіш у сьлёзах Ты гора.

— — — — —
 Ах, калі-ж узойдзеш, бяз прынукі
 на гальготу адраджэнскага Руху!
 Ах, калі-ж працерпіш тыя мукі,
 Што дадуць незалежнасьць Твайму Духу!

V

Эх, нехайная старонка,
Недарада, папрашайка,
Пустазвонная гамонка,
Недакончаная байка!

Каб цябе сем год бунтарскі
Шал вёў аж на верх Гальготы,
Каб памершы—уваскросла,
Зьела блін, надзела боты,

Каб радоў пазнала мукі:
Сваю праўды каб радзіла.
Каб за гэту праўду многіх
Сьмерць мне вечнасьць пасуліла.

VI

Муки — черні, яд;
Боль пячэ бы жар;
Кроў, душу даю—
Як ахвяру, дар
Не за Твой абшар,
Гаспадарскі лад,
А за моц сваю,
Тайну тайн Тваю,
Праўду сельскіх хат.

VII.

Беларусь мая мужыцкая,
шматпакутная, непачатая
зварухніся моц крывіцкая —
слава наша ты крылатая.

Беларусь мая юнацкая
шалам дзікая, уся бунтарская,
парві пута Ты чужацкае,
будзь дзяржаўная, гаспадарская.

Беларусь мая несьмяротная,
кветка белая, маці родная
усей істотай сваей Табе шчасьця хачу,
аб ім сьню, лятучу,
на дне бур між віхроў усё шукаю...

Не найду. Не прычакаю.

Я згару ў барацьбе...

— О, зайздруй маею судзьбе!

VIII

Шя тужыце беларусы—сон то моц.

Са сном ноч

сустрачаюць сонца, сонца.

Гляньце, па ўсей старонцы

пад дыханьнем вясны-кралі,

краска дзіўная ўсходзе, —

цешцеся такой прыгодзе,

цешцеся, бо ноч праспалі.

Хай уцеха дась гарт сталі.

IX

Ідзе ў цьме,
у пакрыўджанай грамадзе.
Яднаючы ў паток веснавы
дзяцей катаваных рабоў
ідзе праз галовы зьмей,
ідзе праз кроў,
праз руіны, равы —
з мальбой і гневам
кіпучым, сьвятым.

... З пажарышч узьнімаецца ахвярны дым.
„Мы доўга цярпелі, цярпець больш ня будзем“...

— Братка, а можа мы блудзім!?

Заскомлілі цені, смоўжы і маскі:

— Ай, стойце каравыя хамы!

Вы топчыце шчапы нашы, краскі.

Вы глушыце ўрачыстыя гамы

ў чэсьць сытага супакою.

— О, Божа, не карай нас вайною!

На пралом, наперад ідзе,

як крыга па мутнай вадзе.

Хвалююцца белыя сьвідкі,

змываючы каінаў грэх брыдкі,

выкідаючы на бераг трэскі-разьбіткі
ад карабля дзяржаўнага ката...

„Чаму-ж мне ня печь,

„Чаму-ж ня гудзець...

— Ціха ты, квактуха, чубата.

Бачыш, вунь за вуглом цікуецца,

адзеўшыся за нашага брата

і усё з панам таргуецца,

і вярзець: „Дажджом і мы свайго сьвята!“

— Здрада! Здрада!

— Прадажнасьць! Сувязь адступніка гада

з трупам блудніцы прадажнай,

родам з шляхты лішне важнай.

Ух, як жа сівер лютуе,

Як ледзяніць... Няўжо прапачуе

ён з намі ў труднай дарозе?

Няўжо ў трывозе,

як у попеле шэрым,

згасьне іскра надзеі і веры?

Няўжо над кнеямі сьвежымі,

над зьлітымі крывёй межамі

будзе каркач толькі крумкач,

будзе на варце стаяць буржуй?

— Беларусь, ня плач!

— Беларусь, ня журбуй!

— Чуеш, Твой баян вяшчуе,

Чуеш, Твой яздак бунтуе
вёскі, вёскі, гарады.

Дзе шчыт яго чырванея,
дык стары там маладзёя,
а сталеець малады.

„Мы дружна ўстанем з касамі, сярпамі,
„Прагонім зямлі палачоў.

Устаюць, устаюць, гудуць раямі.
Ударнымі хвалямі шыраць круг берагоў
аж за Дзьвінск, за Палескія разлогі,
пад Смаленек, пад Буг руйнуючы астрогі.

Ха—ха—ха! А вунь наш прыганяты
з воўчым норавам, з доўгімі рукамі,
прагавітымі вачамі
пры парозе нашай Хаты,
нашага Вялікадня і Спаса
стаіць вінаваты
і узіраецца ласа
на нашае сьвята.

X

Шрацуй, Беларусь,
Па хвалу для людзей.
Кажы, Беларусь,
Сваю праўду сьмялей.
Удар, Беларусь,
У вечавы гулкі зьон.
Узгары, Беларусь,
Свой забыты загон.
Гэй, скінь, Беларусь,
Ярмо цьмы прошлых лет!
Жыві, Беларусь,
Каб жылі: воля, сьвет!

XI

Разсьвяткуйся неба, выбухні зарніцай,
памажы сярмяжным шумна весяліцца,
бо з зямелькі-маці мае арадзіцца
ў кашульцы шчаснай Беларусь сінявока.

Даставай жа Юр'я ключы залатыя,
разчыняй пакоі яснавеснавыя.
Падмятай жа Пётра з хмар пакоі тыя,
яірам пасып ад Няпра да Беластока.

А Ільля на нечысьць з стралой пярु-
новай
няхай папалюе па старонцы новай.
Загад гэткі кажа рабачай вяковы,
бацька Нараджонай, ён жа і пострах Цмока.

XII

Адраджэньне.

Бач, сьвітаныне на прадвесні,
 Усюды гоман, льялюцца песні,
 Усход шырэець, цемра тао...
 Эх, жыцьцё, сьвятло буяе!
 „Вераб'я“ танцуець сэрца.
 Верашчака у талерцы.
 Со сьмеху жывот трасецца, —
 Слуцкі пояс красой ўецца,
 Го! Ка мне не прыступіцца:
 Урок наўцёк, ціпун байца,
 Вораг лашчыцца, сябрыцца,
 Бо наеўшыся аладак
 Новы ўводжу я парадак.
 Дрэнь—жыцьцё, жыцьцё старое,
 Неўдалое і худое
 У дрыгву яго з імпэтам
 Чабулдыхнуць перад сьветам.
 Толькі камень прывяжыце,
 Стопудовы,—пасьпяшыце,
 Хай бардзей на дно балота
 Ляжа гэтая няцнота.

XIII

М і н у ў ш ч ы н а.

Быў калісь слаўны час, калі звон вечавы
 Зычны покліч свой слаў за замчышча равы,
 Слаў да княжскіх харом, да ўбогіх хацін,
 Ен на веча склікаў сярод грозных хвілін.
 І люд вольны ішоў. І ждаў Полацк гасьцей.
 Князь ждаў гнеў ці хвалу. Дудар граў
 весялей.

Ня гулі віхры, гром, ня шумеў зелян-бор,
 То судзіла суды і давала прастор
 Вольным думкам сваім веча верных сыноў
 Крывічанскай зямлі, веча шчасных гадоў.

- Князя злыдня прагнаць. Між дружыны
 ёсьць муж,
 — Слаўны добрай душой і на мудрасьць
 ён дуж.
 — Гаспадарыць яму! Князем выбраць яго!
 Такі сказ край пачуў, пачуў з веча таго.

Полацк знаў што рабіў, бо калі жмудзь з
 лясоў
 Запалоніла край, што быў згінуць гатоў,

Вось тады не мячом Полацк край ратаваў,—
Моцай веды сваей Вільню ён паканаў.
З дзікіх, цёмных лясоў вывеў ворага ён,
У рукі сьветач ім даў, даў ім правы закон.

XIV

Ты расьцеш, як дзень сьвітаньнем
З верай, хараством, п'янем,
    Бо люблю Цябе я.
Што нам ноч і панства пана!..
Наша моц непаканана,
    Бо любоў нас грэя.
Для мільёнаў я надзея,
Сонца прада мной бляднея,
    Бо люблю Цябе я.

XV

Белая музыка.

Ты, муза, народу працай пачэснае
 з паху квяцістага саду вясной,
 з сонечных косаў, кудзелі нябеснае,
 водгульля славы дзяржаўнай, старой
 выткала з слупкім узорам на дзіва
 мне самалётны дыван асаблівы.

Рой матылькоў, ось бы краскі лятучыя,
 крылкамі кволымі між сінявы
 ледзь-ледзь чапаюць за струны павучыя,
 што аб'яднэлі ў хаўруз векавы
 з добрым Дажбогам Край грэчкі і руты.
 Гусьлі чароўныя, сэрцам пачуты!

Напараці кветкай сьмела здабыў я сам
 скарб нечাপаны дзе тоіцца чар:
 поўдзень Спажы між машынай і лотасам:
 мова матчыная—вечнасьці дар;
 трон працы творчай, красы-багавіцы;
 музыкі, колёраў, паху—крыніцы.

Гук аксамітны, гармонія чулая,
гучная хваля і покліч вясны
рад з вамі новаму, слаўлю мінулае,
далі няпраўдзенай рояцца сны.
Чую песьнь крыльляў, то водгук Прыходу...
Пью моц лілямі, пью асалоду.

XVI

З а к л і к.

Брат мой мілы! Ты хмарней хмары,
чарней зямлі. Вочы поўныя сьлѣз няпэўна,
трывожна перабігаюць даль. Ты блудзіш!

Брат мой мілы! Надарожны нашых не-
праходных пушч. Грозныя буры цябе аглу-
шылі. Халодная цемра асьляпіла. Зьне-
магла цябе галодная бяда.

Які ліхадзей адважыўся кідаць камень-
нямі і так параніў тваё цела!

Якое-ж гэта ліхалецьце загнала цябе
ў гущар нетры, на бездарожжа!

Спыніся брат мой, прысядзь на прызбе
маей хаты вясковай, пахілай і дай пачуць
сваё новае слова аб мудрай задуме засе-
янага поля, аб прарочым гомане векавеч-
нага бору, аб нашым, блізкім, родным...
Распелянай душу сваю ад залатых кос со-
нейка і сінявы нябеснай. Хай здаровая на-
гата яе будзе ўміленьнем у сумную часіну.

Калі-ж ты шукаеш Бога, каб напоў-
ніць, сагрэць і асьвяціць душу сваю. што
як бажніца бяз Бога, пустуе ў забыцьці, дык
увайдзі брат мой у маю хату вясковую, па-
хілую. Там ты, без малітвы і слоў, усей

істотай сваей, пачуеш, уразумееш Бога. І будзеш радасны.

Калі-ж ты ачмучаны крыклівай праўдай, якой чураўся, ашуканы багатымі абещанкамі, якія шкодны табе; калі ты сярод хвальшывага блеску не пазнаеш сябе, сярод чужога горада згубіў сябе, дык увайдзі брат мой мілы ў маю хату вясковую, пахілую. Там пазнаеш глыб і чыстату душы сваей. І будзеш радасны.

Калі-ж ты безнадзейны, няўсьцешны нічога ня шукаеш, бо дагэтуль знаходзіў толькі церні і распач; калі цень сьмерці заступіла красу і уцеху жыцьця, а небыцьцё вабіць у бяздонную цемру, дык схамянися брат мой і увайдзі ў маю хату вясковую, пахілую, дзе багуе каханьне і гаспадарыць праца-весьялуха. Там на стале, адліваючы срыбрам, красуе даматканы абрус, на ім ляжыць пушаны, пахучы хлеб, соль у бяроставай ступачцы, а ў паліваным жбанку сыта сытная. Адтуль відаць як рожавеець белаліловы золак. Там на Вялікдзень абразы на покуце ахарашываюцца дзеразой, а на Сёмуху пахніць яірам пасыпаным. Там, скаголеньне злой, сьнежнай мяцеліцы, разьбіваецца аб паважны спакой дабрадзейкі печы, якая зьмярканьнем затуляе ў цеплую

драмату. Там, брат мой мілы, аддыхнеш душой, падужэеш целам і праславіш музыку жыцця.

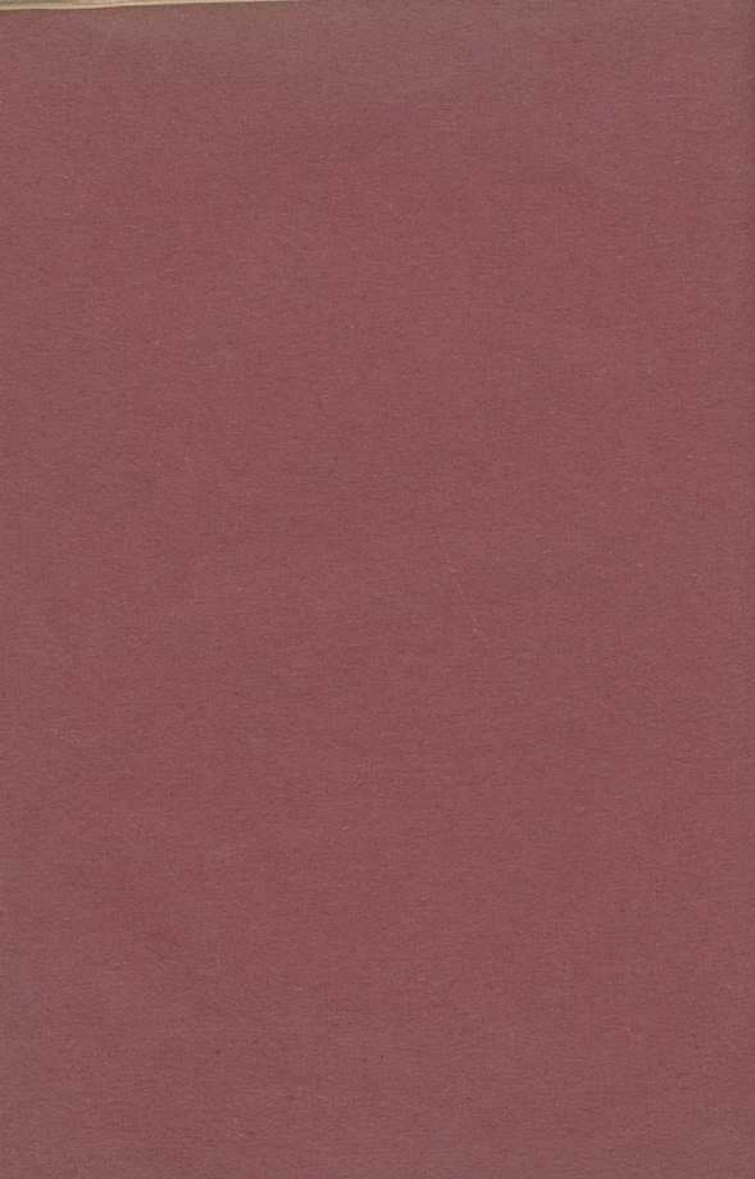
Дык увайдзі, брат мой мілы, ў маю хату вясковую, пахілую, а будзеш дарагім гасьцём і ўзрадуеш мяне засмучонага ад жудаснай сучаснасьці.

Увайдзі — —

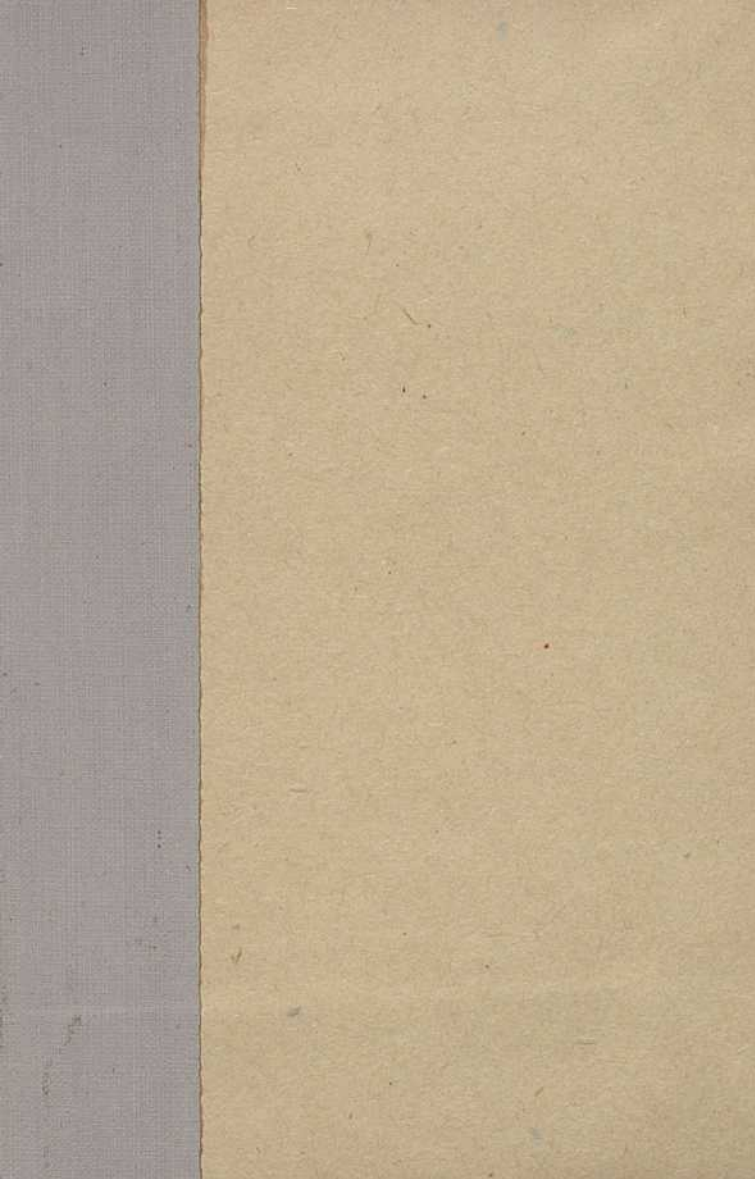

80000000223282